

[Finansministeren.]

at parikursen bliver opretholdt. Skulle realkreditinstitutets bestyrelse efter lovens vedtagelse henvende sig til regeringen og meddele, at man er sindet at nedsætte obligationernes forrentning til 5½ pct., så er regeringen indstillet på at søge om, hvorvidt man kan få Nationalbanken til under sådanne vilkår at købe til parikurs.

Djurhuus: Jeg skal ganske kort bare takke for oplysningerne fra regeringen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om fornyelse af et statspræmieobligationslån.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 50) findes i tidenden sp. 1418).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Lovforslagets §§ 1-9 og dets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om egnsudvikling.

(Lovforslaget (nr. 56) findes i tillæg A. sp. 1273, fremsættelsen i tidenden sp. 833).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den næste sag på dagsordenen, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om investeringsfradrag i egnsudviklingsområder.

(Lovforslaget (nr. 48) findes i tillæg A. sp. 1171, fremsættelsen i tidenden sp. 740).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Peter Nielsen: Jeg skal kun gøre nogle bemærkninger om selve egnsudviklingsloven, idet hr. Ove Hansen senere vil knytte nogle bemærkninger til det foreliggende forslag om investeringsfradrag.

Egnsudviklingen er af mange blevet opfattet som en art finere fattighjælp, alle landets skatteydere skulle yde til visse personer i visse egne. Det er måske en af grundene til, at vi her i landet gennem mange år har haft politisk uenighed om dette alvorlige problem. I andre lande har man haft forståelsen af, at egnsudvikling er langt mere, og at det ikke blot er et lokalt, men et nationalt problem, og derfor har man også kunnet løse det i politisk enighed. Hovedformålet er jo, at landet skal udvikle sig på harmonisk måde og man ikke skal have uheldige sammenklumpninger af befolkningen, mens andre områder mere og mere affolkes.

Egnsudviklingen er derfor ikke vendt mod bl. a. hovedstadsområdet. Tværtimod må man også her være interesseret i, at problemet løses. Thi hvis det ikke gøres, vil folkeflytningerne tage til i forstærket grad. Man vil forlade landbrugsegnene og søge til storbyerne, og det vil give problemer også for disse byers nuværende befolkning.

Der er måske nogen, der drømmer om den såkaldte Ørestad, hvor det halve af Danmarks og Sveriges befolkning skulle gruppere sig omkring Øresund. Det vil blive til ulykke for os alle med alle de sociale og bolig-mæssige problemer, det vil afføde, ja, man ville ikke engang kunne klare vandforsyningerne til menneskene og til industrien. Det er derfor godt, at hele problemet nu opfattes som et nationalt problem, og der synes at være skabt politisk enighed om, at det skal løses.

Selvfølgelig kan det være fristende at stille nogle historisk-politiske betragtninger om egnsudviklingens hidtidige forløb. Jeg skal afstå fra dette. Thi der står skrevet, at der skal være mere glæde over én synder, der omvender sig, end over 99 socialdemokrater, der ikke haver omvendelse behov. Jeg skal i den forbindelse kun udtrykke håbet om, at denne omvendelse holder, for det er jo unægtelig nogle ordentlige krumspiring, man fra venstres og konservativ side

[Peter Nielsen.]

har foretaget gennem årene. Ja, man har jo fra den side ligefrem stillet forslag om, at hele egnsudviklingsloven skulle ophæves, og det er jo ikke længe siden, at den måtte holde for, da der skulle spares. Lad os så håbe, at den ikke bliver offer for en eventuel ny sparekniv, thi det vil være at spare på skillingen og lade daleren rulle, idet en fortsat folkeflytning vil blive endnu dyrere. 20 mill. kr. er jo mange penge, som nu yderligere foreslås stillet til rådighed som direkte etableringstilskud, ligesom de to andre lovforslag, der skal til behandling i dag, også direkte og indirekte vil koste staten penge, men i forhold til problemets størrelse er det kun mindre beløb, og vi må vel i udvalget se på, om denne beløbsramme ikke bør udvides.

Det er jo meningen at koncentrere arbejdet om mere begrænsede områder, og det hilser jeg i og for sig med glæde. En overgang blev der givet egnsudviklingsgarantier til alle egne, ja, selv til Københavns amt. Det ville forfladige arbejdet, og selv om der ikke i dette forslag er sket en nøje afgrænsning, så gør det følgende lovforslag om afskrivninger, der også er til behandling nu, dette, idet der her konkret er nævnt de tre nordjyske amter samt Bornholms og Tønder amt, og den almindelige egnsudvikling skal vel også især koncentreres om disse områder, idet forslaget bemærkninger dog stiller i udsigt, at andre egne kan komme ind under loven.

Jeg gør i den forbindelse opmærksom på det fyldige materiale, de forskellige partier har modtaget fra egnsudviklingsudvalget for Maribo amt, hvor man rigtigt gør opmærksom på, at det ikke blot er de nuværende arbejdsløshedstal, der må lægges til grund, thi nedsættes de ved fraflytninger, som det i stor grad er sket i Maribo amt, så løser det ikke problemet. Der er andre egne af landet, der også må have krav på en vis bistand, således er Langeland ved at udvikle sig til en arbejdsløhedssø. Men selvfølgelig er problemet størst i de nævnte 5 amter.

Det er måske værd at understrege, at disse områder er fuldstændig parat til at modtage nye industrier. Mange har jo kunnet få det indtryk, at der er tale om underudviklede områder, hvor der skal en industrimæssig pionergerning til. Vi har i disse områder megen god og veldrevet industri, men der er altså for lidt. Der er gode transportmuligheder — selv om man nu altså vil nedlægge en af de nordjyske jernbaner — der er gode vejnet og havne, der er orden i vand- og kraftforsyninger, og der er arbejdsduelige mennesker parat til at tage fat. Det er altså ikke et u-land, man kommer til. Ja, i visse tilfælde skal der vel finde en vis omskoling sted, men det skal der også alle andre steder, hvor man begynder en ny industri. Det er dog værd at bemærke, at der f. eks. til Nørresundby-Ålborg området hver morgen kommer i tusindvis af husmænd og tidligere landarbejdere for at arbejde i industrien, og det har ikke givet omstillingsvanskeligheder af særlig betydning.

Men egnsudvikling er selvfølgelig mere end dannelse af nye industrier, selv om det jo er det væsentlige. Der må også ske en udvikling i det uddannelsesmæssige og på kulturelle områder. Staten må nu også lade sin nådes sol skinne over de områder også med hensyn til placering af statsinstitutioner.

Vi ønsker selvfølgelig ikke at flytte arbejdsløsheden fra disse 5 amter til andetsteds i landet, men simpelt hen at afskaffe arbejdsløsheden, ved at vor produktionsudvidelse fortrinsvis kommer til at ske i disse egne. Det vil det foreliggende lovforslag forhåbentlig medvirke til sammen med andre foranstaltninger, og her må der også peges på den nye kommune- og amtsinddeling. Det giver selvfølgelig i sig selv ikke mere beskæftigelse, fordi nogle amter sammenlægges, men vil dette i det lange løb betyde, at vi kan få centraladministrationen mere decentraliseret og noget af statsmagten lagt ud i provinsen, vil det også virke fremmende for en sund egnsudvikling, thi man-

[Peter Nielsen.]

gen en industrimand vil helst have sin virksomhed så tæt ved Slotsholmsgade som muligt; så er der ikke så lang vej, når man skal have tilladelse til dit og dat.

Den nuværende egnsudviklingslov har hjulpet meget, men altså for lidt. Det er ikke flere undersøgelser og betænkninger, vi har brug for. Problemet er stort, men enkelt. Disse landbrugsegne skal i større grad omdannes til industriegne. Det er handling og ikke ord — dem har vi snart fået nok af — der nu skal til, og derfor skal jeg slutte med at tilsige mit partis bistand til dette lovforslag.

Ove Hansen: Jeg vil gerne komme med nogle bemærkninger til lovforslaget vedrørende investeringsfradrag.

Mit parti har tidligere givet udtryk for det hensigtsmæssige i at give nogle gunstige afskrivningsregler i egnsudviklingsområderne for derved at stimulere ekspansionen, og da lovforslaget tager sigte på at give et særligt investeringsfradrag på 5 pct. ved opførelse, ombygning eller forbedring af erhvervsbygninger, ganske vist kun i et begrænset omfang, kan jeg sige, at vi gerne vil medvirke til dette lovforslags gennemførelse.

Hr. Peter Nielsen, min partifælle, kom ind på den ændring, der nu er sket i VK-partiernes stilling til hele problemet egnsudvikling. Vi husker, hvordan vore debatter tidligere har været herom i tinget; da var venstre og konservative ikke hjemme. De var endda store modstandere af, at vi støttede disse egnsudviklingsområder ved den første lov, vi fik i 1958, og senere ændringer. Nu kan vi naturligvis kun være tilfreds med, som også hr. Peter Nielsen gav udtryk for, at de nu erkender, at vore standpunkter og synspunkter har været rigtige, og at man nu accepterer vore standpunkter.

Vi ved, at der i disse egne i Jylland er mangel på beskæftigelse. Det beklager vi, og derfor må man efter mit partis opfattelse gøre, hvad man kan for at bekæmpe denne arbejdsløshed.

Jeg kan fortælle, at vi i den kommune, jeg i sin tid var borgmester for, forsøgte ved en særlig løsning at hjælpe disse egnsudviklingsområder. Vi fik en aftale med en kommune i Vendsyssel, hvor der var mange

arbejdsledige; de, der boede deroppe, havde lidt nødhjælpsarbejde, de fik arbejdsløshedsunderstøttelse og så offentlig hjælp. Vi forhandlede med denne kommune og fik en ordning via arbejdsministeriet gående ud på, at en del familier skulle flytte til Ballerup, hvor vi forpligtede os til et år at give dem fuld beskæftigelse. Vi fik en del familier, de fik beskæftigelse. De bor der endnu, tror jeg; jeg tror, de var tilfredse med forandringen. Men der opstod et problem, ikke i kommunen, hvor de flyttede til, men hvor de flyttede fra, for det viste sig, at handelsstanden deroppe manglede en kundekreds; det var svært at få nye folk dertil; det var heller ikke det, der var tilsigtet.

Jeg tror, når jeg nævner dette, at vi fra lovgivningsmagtens side skal gøre, hvad vi kan for at have en virkelig lovgivning for egnsudviklingsområder. Og det, vi er ved at foretage nu, som vi kan tiltræde, tror jeg slet ikke i fremtiden er tilstrækkeligt. Jeg tror, vi skal gå langt videre. Jeg tror, det bliver en nødvendighed. Vi kan se i andre lande, hvordan man har løst problemet på en god og hensigtsmæssig måde; jeg tror, vi også skal gøre noget tilsvarende.

Vi får jo også nu en ny kommunestruktur om et eller to år, og jeg tror, at selv om vi får nogle større og mere bæredygtige kommuner, så er det alligevel nødvendigt, at vi hjælper erhvervslivet, der kommer i de nye kommuner, og derfor er foranstaltninger som det, der er foreslået her, eller måske langt videregående, simpelt hen en nødvendighed.

Jeg ved godt, at der inden for erhvervs-kredse er nogen betænkelighed ved, at visse erhvervsvirksomheder her får en særlig begunstiggelse, idet de taler om, at de kan påføres en konkurrence. Jeg tror det ikke. Skulle de blive påført konkurrence fra disse egnsudviklingsområder, ja, så tror jeg alligevel, vi næsten kun kan være tilfreds dermed; så vil det være udtryk for, at vi har løst beskæftigelsesproblemerne måske også i egnsudviklingsområderne.

Jeg vil dog gerne sige, at der er et par enkelte ting, jeg er en lille smule utilfreds med. Selve afskrivningsretten gælder nu alle erhvervsmaessige investeringer, og det vil sige, at en hel del bygninger får en særlig begunstiggelse, det kan være landbrugsbygninger, det kan være servicestationer, tank-

[Ove Hansen.]

stationer, som egentlig ikke har noget med beskæftigelsen at gøre, men som altså her får en begunstigelse. Jeg vil dog gerne tilføje, hr. minister, at det er ikke, fordi vi vil gå imod. Vi forstår godt, det vil være svært rent administrativt at sondre mellem investeringer og denne særlige fradragsret, så derfor må vi gå med til det, som ministeren her har foreslået.

Må jeg lige sige til slut, at vi har alle fået en henvendelse fra egnsplanudvalget for Maribo amt, og det, der anføres i denne henvendelse, har gjort et vist indtryk på mig. Jeg tror, der også er et problem her, som vi må tage op og se, om vi ikke alligevel skal udvide områderne. Jeg ved, handelsministeren måske er betænkelig derved; det er der måske ikke så meget at sige til, men jeg tror, vi alligevel må gå det lidt grundigt igennem og se nærmere på det i det folketingsudvalg, som jeg venter bliver nedsat.

Ja, med disse bemærkninger vil jeg gerne sige om det foreliggende lovforslag, at mit parti kan medvirke til, at vi ser nærmere på det og finder en løsning i folketingsudvalget.

Stetter: Jeg vil i al stilfærdighed henlede opmærksomheden på, at den nugældende lovgivning blev vedtaget af et enigt folketing i 1967 i maj måned. Vi diskuterede ved den lejlighed det historiske forløb, og jeg føler i dag ingen trang til at tage dette emne op til debat igen. Jeg vil derfor lade hr. Peter Nielsens og hr. Ove Hansens udfordring ligge.

Vi kender jo godt hr. Peter Nielsens lune og underfundighed, og det forekom mig, at der i hans tale i dag også var lidt af disse prægtige egenskaber, men det forekom mig også, at der var et gran af fortrydelse eller måske rettere ærgrelse over, at det ikke var den forrige regering og dermed det ærede medlems parti, der havde vist kræfter til at gennemføre forslaget om ændringer i egnsudviklingsloven og de følgende to forslag, som folketinget i dag behandler. Det er naturligvis forståeligt, om dette gran af ærgrelse er til stede, for dette forslag og de to efterfølgende viser, at den nuværende regering vil føre en moderne arbejdsmarkeds politik til gavn først og fremmest for beskæftigelsen, og regeringen er i denne hen-

sende parat til at tage utraditionelle midler i brug.

Ministerens fremsættelsestale og bemærkningerne til lovforslaget indeholder, synes jeg, tilfredsstillende oplysninger og motiveringer for disse forslag, og der er ingen grund til at gentage synspunkterne. Vi er tilfreds med, at forslaget ikke indeholder regler, som i mindste måde kan tolkes eller forklares i retning af, at de interesserede virksomheder skal ledes eller dirigeres eller udsættes for nogen speciel kontrolmyndighed. Dette er ikke noget planlægnings- eller noget restriktionsforslag. Det vil måske vise sig under den videre behandling, at dette netop er en anstødssten for de socialistiske medlemmer af folketinget; men for os er det en helt naturlig forudsætning, at der ikke er tale om styring og dirigering eller kontrol af virksomhederne. Dette forslag er et tilbud om samarbejde mellem virksomhederne og administrationen til løsning af et samfundsproblem, som har eksisteret alt for længe. Jeg håber, at administrationen vil leve op til dette sigte og snarest, efter at folketinget har vedtaget disse forslag, få formuleret den administration og de regler, som skal gælde for dette forhåbentlig meget gunstige samarbejde.

Det er sandsynligt, at forslaget om kontante investeringstilskud vil få debatten om lokaliseringspolitikken til at blusse op igen, måske også under denne forhandling. Jeg vil advare mod, at politikere blander sig i virksomhedernes afgørelse af den endelige placering. Vi kan tillade os at gennemføre foranstaltninger til fremme af erhvervsudviklingen inden for et afgrænset geografisk område, men inden for et forholdsvis stort område enten i form af en landsdel eller et amt; men vi kan ikke tillade os derudover at blande os i virksomhedernes placering inden for dette område, hvad enten det altså er en landsdel eller et amt. Ansvar for virksomhedernes placering hviler til syvende og sidst på den ansvarlige virksomhedsledelse, som skal træffe beslutningerne på grundlag af rene driftsøkonomiske overvejelser og ikke under nogen form for politisk pression, heller ikke fra lokale folketingskolleger. At denne beslutning af virksomhedslederne så tages under vejledning af og forhandling med direktoratet og lokale myndigheder,

[Stetter.]

f. eks. kommunale myndigheder, er en selvfølghed, som heller ikke skal anfægtes. Moderne og ansvarsbevidste virksomhedsledere vil altid vælge en placering, der giver virksomheden adgang til de goder, som moderne industri kræver, og disse goder eksisterer også inden for de foreslåede områder, men de findes ikke alle steder.

Vi mener, at regeringen med dette lovforslag og de to efterfølgende har nået det optimale, det gunstigst mulige, på dette felt. Regeringen viser med fremsættelsen af disse lovforslag, at den har mod og vilje til at løse et samfundsproblem, som har voldt og stadig volder mange vanskeligheder, et problem, som hidtil er behandlet for valent trods mange advarsler ikke mindst fra de medlemmer af tinget, som er valgt i de svage erhvervsområder. Vi kan takke for dette lovforslag, og vi kan medvirke til dets hurtige gennemførelse.

Med hensyn til finansministerens forslag til lov om investeringsfradrag vil jeg gerne sige, at vi ikke kan medvirke til at anvende afskrivningsreglerne som et led i en konjunkturpolitik; men her er jo ikke i mindste måde tale om at begunstige eller støtte bestemte brancher eller virksomheder; her er tale om at benytte afskrivningsreglerne i egnsudviklingsmæssig henseende. Men friheden for virksomhederne til at disponere består uantastet, for forslaget er en overbygning på de bestående afskrivningsregler, og der er ingen virksomheder i det øvrige land, der bliver dårligere stillet ved gennemførelsen af dette lovforslag, og dette princip kan vi acceptere.

Der bliver formentlig ikke her tale om nogen voldsom administration, fordi adgangen til at opnå disse investeringsfradrag som bekendt ikke skal hvile på nogen administrativ bevilling. Men selvfølgelig må der være en kontrol af ligningsmyndigheden, en efterfølgende kontrol, og det forudsætter, at den geografiske afgrænsning er præcis, hvilket jo også er tilfældet efter lovforslaget.

Men der kan, så vidt jeg kan se, opstå et lille problem ved etableringen af de nye amtskommuner pr. 1. april 1970, og det bliver formentlig nødvendigt at formulere et ændringsforslag, som eventuelt kan gå på, at de nuværende geografiske grænser skal bestå også efter den 1. april 1970.

Her er tale om en kortvarig foranstaltning. Den skal kun gælde i 2 år, og for at den kan få nogen virkning, forudsætter det, at de lokale myndigheder sørger for, at virksomhederne bliver bekendt med, at disse regler består. Derfor mener jeg, det er nødvendigt, at der gennemføres en slagkraftig oplysningsvirksomhed, således at interessen stadig bliver holdt i live om disse regler.

Vi finder, at dette lovforslag røber fantasi og vilje hos regeringen til at finde en løsning, som ikke er helt traditionel. Vi takker også for dette lovforslag, og vi kan medvirke til en hurtig udvalgsbehandling.

Kristen Østergaard: Jeg skal ikke tage den lille udfordring op, der lå i hr. Peter Nielsens indledende drilleri og frie omskrivning af Bibelens ord. Men jeg vil gerne i al stilfærdighed minde om, at når venstre kunne medvirke ved egnsudviklingslovgivningen i 1967, skyldtes det bl. a., at loven af 1967 fik et direkte sigte på egnsudviklingsområderne i modsætning til de tidligere love, der var mere generelt udformet og kunne anvendes overalt.

Det vakte jo en ret stor offentlig opmærksomhed, da regeringen for kort tid siden besluttede at flytte hærens materielkommando fra som planlagt Nordsjælland til Hjørring. Derimod var der mindre blæst i forbindelse med trafikministerens beslutning om at flytte vejdirektoratet til Vejle og vandbygningsvæsenet til Thisted. Det bliver vel i egentligste forstand de første udflytninger af statsinstitutioner fra hovedstadsområdet til provinsbyer med mindre befolkningspres, når vi lige ser bort fra, at vi i forbindelse med den sidste egnsudviklingslov fik gennemført — hvad da også var rimeligt — at egnsudviklingsadministrationen blev flyttet til Silkeborg; det var jo også en god ting i den forbindelse.

Der har gennem år og dag været udtalt megen sympati for tanken om sådanne udflytninger, men hidtil er det jo blevet ved snakken og sympatien. Det er vel forståeligt, at nogle af dem, der bliver direkte berørt af disse udflytninger, føler det som et generende indgreb i deres tilværelse, men det bliver nok noget, vi må se at komme ud over. På den anden side er der til gengæld mange ud over landet, der ser hen til, at beslutningen om disse flytninger bliver gen-

[Kristen Østergaard.]

nemført i praksis, og at disse eksempler bliver efterfulgt af udflytninger af andre virksomheder, der lige så godt eller måske bedre kan placeres i provinsen.

I dag, hvor vi behandler egnsudviklingsproblemerne i folketinget, finder jeg anledning til at udtale venstres anerkendelse af regeringens beslutning på disse områder; på sin vis er det jo ret dristige beslutninger. Men der er næppe grund til at tro, selv om flere institutioner bliver flyttet fra hovedstadsområdet til provinsen i de kommende år, at dermed den skæve erhvervs- og befolkningsfordeling ændres, der desværre karakteriserer vort land. Men ethvert bidrag, der kan bremse eller rette op på den skæve erhvervsfordeling, må jo hilses med tilfredshed. Institutionsflytningen er et sådant bidrag, men der må gøres meget mere for at hindre, at befolkningsstrømmen stadig bevæger sig mod øst. Det er vigtigt, at der gøres noget netop i disse år, hvor landbrugs-erhvervet afgiver så megen arbejdskraft, en udvikling, som kan forudses at ville fortsætte nogle år endnu. Der må skabes arbejdsmuligheder på stedet, ellers bevæger arbejdskraften sig til de tiltrækkende udviklingsområder, der dermed bliver større og større med flere og flere problemer som følge af befolkningspresset, og de andre egne bliver tyndere og tyndere befolket, hvad der også giver større og større problemer, omend af en anden karakter, såsom manglende skatteevne, reduceret mulighed for at løse fællesopgaver og ekstra krav om ændret byrdefordeling.

For bedst muligt at imødegå begge sæt af disse problemer er det nødvendigt at stimulere erhvervsudviklingen i provinsen og særlig i de områder af landet, der er hårdest ramt af afvandringen og arbejdsløsheden. Jeg hilser med tilfredshed, at regeringen med baggrund i denne situation har fremsat det lovkompleks, som vi behandler her i dag. Det er lovforslag, der direkte sigter på omgående at opmuntre til initiativ, investering og erhvervsudvikling med det formål at forøge den produktive beskæftigelse netop i de hårdest truede egne af landet. De to lovforslag taler for sig selv, og jeg skal ikke gå i enkeltheder, som nogle af de foregående talere har gjort; men jeg vil sige, at lov-

forslagene er velegnede til en grundig gennemgang i udvalget.

Jeg har bemærket mig, at forslaget til lov om egnsudvikling nu er rensset for omskolingsopgaver; det er også fornuftigt, at de bliver henlagt til et andet område, hvor disse opgaver kan samles. Jeg har også bemærket mig, at der i den nye lov gives adgang til, at også kapitalstærke firmaer og erhverv fra andre dele af landet kan deltage i den vigtige opbygning i disse områder. Det vil sikkert være gavnligt.

Desværre er der i forslagene nogle uheldige forhold, idet det jo nemlig er love, som giver udtryk for en vis forskelsbehandling landsdelene imellem. Jeg erkender, at det ikke kan være anderledes i en sådan lovgivning, og i den forbindelse kan jeg nævne, at den gældende lovgivning jo på sin vis også er forskelsbehandlende, omend i mindre grad end disse lovforslag. Men den foreslåede geografiske afgrænsning af lovgivningens virkeområde vil jo nok give anledning til nogen diskussion for at sige det mildt, måske også til direkte protester. Jeg håber dog, at der i handelsministerens forslag til ændringer i egnsudviklingsloven vil være nogen mulighed for at åbne nogle små ventiler, for der er sikkert områder, som det vil være meget retfærdigt at få ført ind under lovens område, uden at den dermed behøver at være generelt virkende.

Ingen kan på nuværende tidspunkt spørge om, hvad resultatet bliver, når disse love føres ud i praksis. Man kan betegne denne lovgivning som værende ekstraordinære foranstaltninger, der tages i brug i en ekstraordinær situation, men forslagene viser regeringens vilje til at forbedre den produktive beskæftigelse i egnsudviklingsområderne uden samtidig at stimulere udviklingen i de områder, hvor presset har tendens til at genoplive inflationen; det er der jo ingen der kan være interesseret i. Lovens snævre geografiske afgrænsning og dens midlertidighed understreger jo i nogen måde lovgivningens forsøgsmæssige karakter. Når lovene bliver gennemført, må vi håbe, at de bliver godt modtaget og anvendt efter hensigten, således at forsøget falder godt ud, og således at vi i fremtiden får mere sikkerhed med hensyn til, hvilke midler der kan bringes i anvendelse for med held at påvirke den er-

[Kristen Østergaard.]

hvervsmæssige udvikling i de tyndest befolkede egne.

Med disse bemærkninger vil jeg gerne på venstres vegne anbefale de to lovforslag foreløbig til en grundig udvalgsbehandling.

Kirkegaard: Når vi i det radikale venstre behandler problemet egnsudvikling — og det har vi jo været nødt til, lige så vel som andre partier formentlig har været det, efter at regeringen har fremsat forslag til et helt kompleks af love om dette problem — kommer den samme tanke til udtryk, som ligger bag ved handelsministerens forslag. Mit parti vil overordentlig gerne medvirke til at afbøde de vanskeligheder, de skader, som opstår i en periode, hvor erhvervsudviklingen i meget stor hast går imod en stærkt stigende industriproduktion, medens produktionen på landbrugsområdet er vigende. Endvidere ser vi sådan på det, at det vil være en trist udvikling, hvis de betydelige ændringer i erhvervsstrukturen fører med sig, at visse områder i landet i hvert fald delvis affolkes og kommer til at stå i stampe, fordi der ikke er nye erhvervsmuligheder til at afløse de gamle. Forsømmer vi en indsats på dette område, undgår vi ikke, hvad jeg vil kalde en skæv befolkningsudvikling, en skæv befolkningsfordeling. En kraftig indsats kan også begrundes ud fra et økonomisk synspunkt, sådan som ministeren har gjort det i fremsættelsestalen, og jeg kan ord til andet uden forbehold tilslutte mig de synspunkter, ministeren har givet udtryk for.

Det er regeringens hensigt, at de midler, som ifølge lovforslaget stilles til rådighed, først og fremmest naturligvis skal sættes ind i de områder af landet, hvor den industrielle udvikling er svag og derfor har de ringeste beskæftigelsesmuligheder. Det falder mig naturligvis ikke ind at antaste en sådan prioritering, selv om det meget vel kan tænkes, at der også er andre områder, hvor det i og for sig er påkrævet at støtte en industriel udvikling. Andre ordførere har været inde på det samme problem, og jeg regner med, at vi kan tage det med under den kommende udvalgsbehandling.

Den tilfældighed, at de lovforslag, vi her behandler, er fremsat netop nu, hvor vi er

godt i gang med betydelige ændringer i kommunestrukturen, vil sikkert — og det håber jeg på — skærpe interessen for de pågældende lovforslag. En sammenlægning til større kommuner giver af sig selv mere ensartede kommuner, men ligestillet, hvad angår økonomisk bæreevne, det bliver de ikke. Det kan formentlig ikke undgås, at vi får nogle ret store kommuner, som ligger i en betydelig afstand fra de nærmeste købstæder, og som bliver økonomisk svage kommuner, fordi de i overvejende grad kun har landbrug som erhvervsgrundlag. Jeg forventer, at sognerådene sammen med andre interesserede i så udsatte kommuner snarest går i gang med at hitte ud af, hvordan de bedst kan tilrettelægge, bedst kan planlægge en hurtig industriel udvikling.

Alle sammen har vi formodentlig hørt den påstand, at vi får den største nyttevirkning af den økonomiske indsats, hvis vi i særlig grad placerer de påtænkte virksomheder i et byområde, ud fra den tankegang at befolkningen i et byområde er mere fortrolig med industriproduktion end befolkningen i et landsogn. Det er der jo nok noget om, men alligevel tror jeg, at i den aktuelle situation skal vi tage i betragtning, at skal en mand eller en kone eller begge to køre mere end 20 km til deres arbejdsplads, så må vi forudse, at de ved første lejlighed bosætter sig nær ved arbejdspladsen, og så er skaden sket: det pågældende landsogn har mistet en familie, formentlig en god skatteyder; en familie, hvor både mand og kone har arbejde uden for hjemmet, er jo normalt gode skatteydere. Tilbage i sognet står der måske et tomt hus, som ingen interesserer sig for. Det er en sådan trist udvikling, jeg mener vi skal afværge ved at skaffe nye arbejdspladser i et passende antal landkommuner.

Må jeg sige til handelsministeren, at jeg er taknemlig for det udtryk, som er brugt: det skal selvfølgelig ikke være i alle landkommuner, derom er vi enige, og jeg er glad for, at handelsministeren selv nævner, at det ikke skal være i alle kommuner. Deri ligger formentlig, at handelsministeren er velvilligt indstillet over for placering i visse landkommuner.

Jeg mener, at hvis vi undlader de foranstaltninger, jeg her er inde på, er der grund til at frygte for, at store nye centralskoler

[Kirkegaard.]

kommer til at stå delvis tomme, og at de mest udsatte landkommuner kommer til at mangle skatteydere.

Med disse bemærkninger har jeg i og for sig indirekte tilkendegivet den opfattelse, at vi ikke altid bør satse på store eller på større virksomheder, når vi snakker om egnsudvikling. Vi har her i landet i hundredvis af solide erfaringer for, at en dygtig ledelse, personlig indsats i en mindre virksomhed i mange tilfælde har mere end opvejet stordriftens fordele. Måske er jeg i mit synspunkt her ikke helt påvirket af problemet i Skjern. Dér har egnsudviklingen jo haft noget, som jeg vil kalde et luftkastel, og jeg er ikke helt påvirket deraf; men jeg tror altså, at vi vil komme ud for mange tilfælde i fremtiden, hvor det nok vil være klogere, hvis vi f. eks. disponerer over 15 mill. kr., da at anvende dem på et vist antal — jeg lægger mig ikke fast på noget bestemt antal — mindre virksomheder fremfor at investere dem i en enkelt stor.

Så skal jeg nævne, at i et forsøg på at undgå fortsatte begyndervanskeligheder vil jeg gerne have undersøgt tilstedeværende muligheder for at få udbygget, hvad jeg vil kalde et underleverancesystem. Jeg tænker her på, om det eventuelt vil være muligt at drage store, solide firmaer, som ellers står foran store udvidelser, med ind i et sådant system. Hvis vi kan det, har jeg grund til at tro, at vi på den måde kan udnytte stordriftens fordele i den mindre virksomhed, når den mindre virksomhed har et ret afgrænset produktionsområde. Jeg nægter ikke, at jeg er meget interesseret i at høre en kommentar fra ministeren til den tanke, jeg her har været inde på, og hvis ikke ministeren vil kommentere tanken, beder jeg blot om i hvert fald at få den overvejet.

Endelig har jeg så tilbage at nævne, at jeg i og for sig er tilbøjelig til at tro, at de lovforslag, som er blevet fremsat, tilsammen indeholder tilstrækkelige midler til et fremstød af virkelig betydning for at skaffe nye arbejdspladser dér, hvor behovet er størst, og mit parti vil gerne være med i en indsats for, at de tilstedeværende midler bliver brugt med størst nyttevirkning.

Det er mig i øvrigt en skuffelse at erfare, at de midler, der har været bevilget hidindtil, ikke er blevet brugt. Jeg ved ikke,

om det tyder på, at egnsudviklingsrådet trænger til — for at bruge et kendt udtryk — at få en tiger i tanken. Det er muligt. Men det spørgsmål kan vi formentlig også vende tilbage til under udvalgsarbejdet.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale det lovforslag, som er fremsat af handelsministeren, og jeg har derefter en enkelt bemærkning om finansministerens lovforslag.

Her i landet er vi jo indstillet på, at det inden for erhvervslivets produktionsområde m. v. helt overvejende er overladt til det private initiativ at fremskaffe nye arbejdspladser; det er en meget krævende opgave, krævende hvad angår kapital. Lovforslaget om investeringsfradrag er ikke på nogen måde et brud med den nuværende tingenes tilstand, tværtimod er det et forsøg på at animere til yderligere aktivitet i områder, hvor det så åbenbart er tiltrængt, og jeg er tilbøjelig til at tro, at et tilbud om investeringsfradrag er en god idé.

Men for mig er det naturligvis fuldstændig umuligt at overskue, hvor mange virksomheder der vil gøre brug af det påtænkte tilbud og i hvilket økonomisk omfang. Derfor vil jeg gerne spørge finansministeren, om det dog ikke var ganske praktisk, at der i loven blev indsat en dispensationsbeføjelse, så ministeren kunne bruge nogle penge i et andet område, hvis interessen for lovens tilbud viser sig at være ret begrænset i de deri direkte nævnte amter. Det kan jo udmærket tænkes, at der i et andet amt end de i lovforslaget nævnte findes et større eller mindre, måske ret afgrænset område, som netop trænger til den opmuntring, et investeringsfradrag vil være. Og mit spørgsmål her stiller jeg for så vidt på den baggrund, som jeg var inde på før: at det er mig en skuffelse, at de penge, der har været stillet til rådighed hidindtil, ikke er blevet anvendt. Vi ved jo alle sammen, at det er dyrt at foretage nye investeringer i arbejdspladser, men når det kommer til stykket, er det formentlig billigere for staten at medvirke til øget aktivitet inden for erhvervslivet end at udbetale store beløb i understøttelse. Jeg mener simpelt hen sagt lige ud, at vi skal stile efter, at de penge, der kan bevilges i henhold til denne lov, også bliver brugt. Jeg tror, det ville være klogt at gøre det.

[Kirkegaard.]

Jeg kan i og for sig vanskeligt forstå, at en sådan udvidelse af områder, som jeg her har snakket om, kan volde administrativt besvær af betydning, idet jeg tænker mig, at de virksomheder, som får investeringsfradrag, skal have en erklæring fra finansministeren, der giver ret til investeringsfradrag, en erklæring, som skal vedlægges deres selvangivelse, og det må være forholdsvist nemt at finde ud af.

Med disse bemærkninger kan jeg på mit partis vegne anbefale begge lovforslagene.

Arne Larsen: Atter har vi egnsudviklingsloven og hele egnsudviklingsproblematikken til behandling her i folketinget, og man kan jo spørge: hvorfor har vi egentlig det? Regeringspartierne ordførere her i dag er jo ualmindelig overstrømmende og hilser de nye lovinitiativer med meget stor glæde — en enkelt ordfører, hr. Stetter, ligefrem berømmer regeringens kolossale mod, som ligger til grund for disse lovforslags fremsættelse. Aldrig har vi før mødt så megen venlighed og imødekommenhed over for egnsudviklingsproblematikken, som vi har mødt i dag.

Man kan spørge: fungerer egnsudviklingsloven, sådan som vi nu sidst reviderede den i foråret 1967, da ikke efter hensigten? Jo, det gør den sikkert nok, men det er ikke nok at have en god lov, hvis ikke der eksisterer et godt økonomisk klima, som en sådan god lov kan virke i. Og det har vi åbenbart ikke. Derfor er regeringen altså kommet til den slutning og har taget så meget mod til sig, at den nu erkender, at der igen må iværksættes yderligere hjælpeforanstaltninger som følge af den økonomiske politik, regeringen er så ivrig for at gennemføre. Det økonomiske liv herhjemme skal jo have en hestekur og har gennem den finanspolitiske stramning, som regeringen har gennemført, fået det, men det er altså ikke alle, som tåler hestekuren. Populært sagt: det, der kan redde en smed, kan jo slå en bager ihjel. Eller: hvad der kan være en stimulans for visse dele, de stærke dele, af erhvervslivet, kan jo altså slå en svagere ihjel.

Vi i socialistisk folkeparti har i og for sig ikke noget at indvende mod det lovforslag om ændringer i egnsudviklingsloven, som

her er til behandling. Arbejdsløshed er en forbandelse, og når der er tale om langvarig arbejdsløshed uden udsigt til beskæftigelse i lang tid fremover, ja, så bliver det endnu værre for den enkelte, som dette rammer.

Den skæve erhvervsøkonomiske udvikling, som vi har i vort land, må der naturligvis gøres mest muligt for at rette op. Det er ikke tilfredsstillende, at arbejdsløsheden i Nordjylland f. eks. er mere end dobbelt så stor som i hovedstadsområdet, og det er heller ikke tilfredsstillende, at gennemsnitsindkomsten pr. indbygger f. eks. i Thisted amt er det halve af, hvad den er i hovedstadsområdet. Dette problem klares imidlertid ikke alene ved iværksættelse af det, vi tidligere kendte, offentlige arbejder, selv om det i en nødsituation både må og kan bruges og også kan blive grundlaget for noget mere varigt og stabilt.

Selvfølger er det rigtigste at etablere virksomheder, som skaber grundlaget for en stabil beskæftigelse, dels for disse udviklingsområders nuværende arbejdsløse, men også for de mange, som år efter år overflødiggøres i landbrugsdistrikterne, og som jo skal opsuges et eller andet sted i erhvervslivet. Derfor tror jeg, at det er ikke nok med egnsudviklingsforanstaltninger i henhold til de gældende love. Der, hvor etableringen af nye virksomheder ikke slår til, må der tages andre midler i anvendelse for at løse disse mange menneskers sociale problemer.

Vi i mit parti har peget på forskellige andre ting, som burde gå hånd i hånd med disse bestræbelser, f. eks. en forbedring af arbejdsløshedsforsikringen, så vi når frem til fuld erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, en bedre udbygning af arbejdsanvisningen og løsning af omskolingsproblemet, og sidst har jo min partifælle hr. Chr. Madsen peget på et problem for de ældre mennesker, som slås ud af deres hidtidige erhverv — det kan være landbrugere, det kan være andre — og som netop fordi de er ældre har meget vanskeligt ved at komme ind i produktionslivet, og han har på SF's vegne fremsat sit forslag om en førtidspension for sådanne medborgere. Vi har også peget på, at de muligheder, der ligger i bygge- og boligfonden, bør udnyttes langt kraftigere, end det hidtil har været tilfældet, og måske var det netop en mulighed, at den pågældende lov og dens midler

[Arne Larsen.]

blev bragt i anvendelse netop i en række egnsudviklingsområder.

Der er mange ting, der kan virke hæmmende for en tilfredsstillende egnsudvikling. Egsudvikling er især nødvendig i de såkaldte fattige områder, i de dårligt stillede kommuner, som jo netop derfor som regel har de højeste kommuneskatter, og dette alene kan hindre den nødvendige og tilstrækkelige erhvervsudvikling. Men dette hænger nok igen sammen med kommunestrukturen, som vi jo godt nok er ved at ændre, og med den byrdefordeling, som eksisterer kommunerne imellem. Også dette forhold er vel et forhold, som vil blive taget op til en tilfredsstillende løsning, således at byrderne bliver jævner fordelt ud over landet. Kortsigtede foranstaltninger står imidlertid ikke særlig godt til egnsudvikling. Problemet må løses ved en mangesidig indsats.

Jeg tror, det var det ærede medlem hr. Kirkegaard, som var inde på spørgsmålet om industriens udbygning, og som gjorde sig til talsmand for, at vi skal have mest mulig industri spredt mest muligt ud over landet. Hvert sogn skulle næsten have sin industrivirksomhed, for arbejdskraft bliver ustandselig overflødiggjort, og den må altså ikke skulle bevæge sig ret langt for at kunne finde beskæftigelse, og derfor må vi have så megen industri spredt så meget som overhovedet muligt ud over landet.

Ærlig talt, jeg tror, det er utopi at regne med, at man kan få en sådan erhvervs-mæssig fordeling og spredning her i landet. Jeg tror heller ikke, den vil være hensigtsmæssig. Jeg tror tværtimod, at vi skal satse på, at vi i egnsudviklingsområderne ikke bare spreder mest muligt, men at vi måske i de særlige egnsudviklingsområder koncentrerer os lidt stærkere omkring nogle bestemte centre, vækstcentre, som jo må have en hel del faciliteter for at kunne tilfredsstille de industridrivende og erhvervsdrivende, der vil flytte ud. Det er jo ikke givet, at folk vil flytte ud på den bare mark

med deres industrivirksomheder. De forventer jo nok, at der i nærheden må være et eller andet, som kan hjælpe dem i deres udvikling, altså serviceorganer af forskellig karakter. Derfor tror jeg ikke, at man skal have en sådan målsætning; jeg tror, man skal have en målsætning, som sætter ind i egnsudviklingsområderne, men på en sådan måde, at vi får en tilfredsstillende vækst; for det andet tror jeg kan kvæle sådanne forsøg.

I øvrigt har jeg — det har jeg også ved mange tidligere lejligheder — gjort mig til talsmand for, at vi også erhvervs-mæssigt får en slags landsplanlægning. Hr. Stetter var så glad for, at der ikke skulle ske nogen styring, at der ikke skulle ske nogen dirigering fra statens side; hr. Stetter fandt, at det var absolut et gode. Jeg mener, det er helt forkert. Jeg mener, at staten især må have hånd i hanke med en sådan udvikling og også være i stand til at styre investeringerne og placere dem og lede dem hen i de rette områder. Det hænger også nøje sammen med et tilfredsstillende boligbyggeri, f. eks. også for at få et tilfredsstillende industriklima. Også denne side af sagen er meget vigtig.

I henhold til det fremsatte lovforslag stilles der jo 20 mill. kr. til rådighed som investeringstilskud. Jeg tror, det var hr. Kristen Østergaard, som var inde på, at han nu var glad for, at også de i økonomisk henseende stærkere industriforetagender kunne få et sådant incitament til at investere i nye foretagender eller i filialer i egnsudviklingsområderne. Der kan være noget om det, men på den anden side vil jeg sige, at da der kun stilles beskud 20 mill. kr. til rådighed, skal man vistnok være lidt forsigtig med, hvordan man fordeler disse penge. Til eksempel har vi jo cementtrusten, som vist har et udviklingsprogram på 400-500 mill. kr. i de kommende år, og denne cementtrust er jo placeret i et egnsudviklingsområde, nemlig i Ålborgområdet, fordi råstofferne er tilgængelige dér. Jeg vil mene, at en så stærk økonomisk og monopoliseret

[Arne Larsen.]

industri ikke bør have adgang til at få sådanne investeringstilskud; det vil være helt urimeligt, for derved vil man jo tage de beskudte midler fra andre mennesker, som måske ville have stærkere behov for dem.

Vi er altså indstillet på at give dette lovforslag en meget positiv behandling. Men jeg vil gerne spørge om én ting, og det er de indhøstede erfaringer, som vi jo har vedrørende egnsudviklingsproblematikken gennem de senere år. Jeg har set, at staten har støttet visse foretagender, og jeg har også set, at nogle af disse er gået ned med flaget igen. Der var tale om en fabriksvirksomhed i Skjern, der var tale om én i Silkeborg, og der var tale om én i Frederikshavn, hvor altså en eller flere fabrikanter havde modtaget egnsudviklingstilskud og -lån, men alligevel gik det skævt. Og så stiller jeg det spørgsmål: hvad gør man egentlig, når en sådan truende udvikling nærmer sig det tidspunkt, hvor man eventuelt må erkende, at man kan ikke klare problemet? Lukker man så bare simpelt hen en sådan virksomhed? Det har man vistnok gjort, men jeg ved, at der f. eks. fra de ansattes side har været rejst det spørgsmål, om de ikke kunne blive hjulpet til at overtage virksomheden, men hvor det altså ikke lykkedes. Jeg vil altså mene, at der i sådanne tilfælde måske burde være midler til rådighed, sådan at man kunne forhandle med de ansatte eller med andre kredse om en videreførelse af en sådan virksomhed, hvis den ellers i øvrigt havde et sundt økonomisk grundlag, men hvor der altså eventuelt var tale om, at den på grund af andre ting, som ikke alene berørte netop denne enkelte virksomhed, var kommet ind i en krisesituation. Det var i hvert fald tilfældet for et par af virksomhedernes vedkommende. Jeg kunne altså tænke mig stillet yderligere lidt penge til rådighed til en sådan katastrofelånsvirksomhed, og at man eventuelt forhandlede med de ansatte og på den måde fik en mulighed for at videreføre en sådan virksomhed. Vi er altså meget positive over for lovforslaget, men finder, at de 20 mill. kr. måske er alt for lidt, og at dette beløb bør forhøjes.

Så er der lovforslaget om investeringsfradrag i egnsudviklingsområder. Der skal jeg ikke gå ind på det tekniske, det bliver der senere lejlighed til, men jeg skal fremsætte nogle enkelte principielle synspunkter.

Lovforslaget siges jo at have et begrænset sigte, begrænset i tid. Det gælder investeringer, der sker inden for det nærmeste par år, og så skal man kunne opnå investeringsfradrag i ca. 4 år fra 1970 til 1973. Det er geografisk begrænset, og det er begrænset i sit formål, og der skulle altså ikke mindst være beskæftigelsesmæssige synspunkter i dette lovforslag. Det går kort sagt ud på at give dem, der bygger, et erhvervsmæssigt fradrag i deres skattepligtige indkomst på maksimalt 20 pct. i alt i 4 år af anskaffelsesudgifter ud over 50.000 kr. Det vil altså sige, at hvis en mand bygger for 300.000 kr., får han et investeringsfradrag for de 250.000 kr., og da han kan få i alt 20 pct., hvis det er over en 4-årig periode, han udnytter mulighederne, bliver investeringsfradraget altså i alt 50.000 kr.

Men jeg vil spørge: er dette incitament nu ret meget værd? Er det rigtigt udformet? De, der i forvejen havde planlagt at bygge, og de, som mere eller mindre har påbegyndt et byggeri, kan jo spise denne gulerod ganske gratis, men herved bliver effekten i henhold til lovforslaget jo ikke særlig stor. På den anden side er den ophængte gulerod jo næppe stor nok, hvis det gælder om at fremkalde helt nye initiativer eller flytning af erhvervsvirksomheder. Man må formode, at loven for dem, der overvejer at bygge, men mangler det sidste skub, vel nok kan få en beskeden virkning. Meningen er altså, at man vil belønne en vis investeringsmæssig indsats i egnsudviklingsområder, og det er jo også godt, men belønningen sker — synes jeg — på en nok så ejendommelig måde. Er det nu en fattigper, som bider til guleroden — ham der faktisk har mest behov for at få en hjælpende hånd — så svinder guleroden ind, idet værdien af hans fradrag jo ikke er større, end beskatningsprocenten af hans indkomst betinger. Er det derimod en mere velbeslået bygherre, som går ind i et byggeri, er hans rabat jo lig med den højeste marginale skatteprocent af fradragsbeløbet.

Der sker altså en forskelsbehandling derved, at man laver fradraget i den skattepligtige indkomst. Hvis man lavede det til et simpelt skattefradrag, ville det være lidt mere tiltalende.

Selv om man altså laver en lov med begrænset sigte, er der megen grund til, at den også bliver udformet på en helt fornuftig

[Arno Larsen.]

måde, og det synes jeg altså ikke der er tale om her. Derfor er vi ikke så venligt stemt over for dette lovforslag, medmindre vi i udvalget og med finansministeren kan få løst det problem, som jeg her har rejst.

Med disse bemærkninger kan jeg anbefale forslag til lov om ændringer i egnsudviklingsloven og kan tilsige velvillig medvirken til lovforslaget om investeringsfradrag, når man altså bortser fra den måde, hvorpå loven skal praktiseres.

Sigsgaard: Det ville være synd at sige, at egnsudviklingsbestræbelserne har haft stor succes hidtil, og det er så meget mere trist, som behovet jo er stort. Når det ikke rigtig vil gå, så tror jeg, det er fordi bestræbelserne er for tilfældige.

Før man kan udvikle egnene, må man jo vide, hvilke egne der bør udvikles. Jeg er enig med handelsministeren, når han i den skriftlige fremsættelse siger, at indsatsen bør koncentreres, men spørgsmålet rejser sig: hvor skal den koncentreres? Det er meget vanskeligt at sige, så længe vi ikke har nogen landsplanlægning her i landet, og desværre gør regeringen ikke meget ud af landsplanlægningen. Så vidt jeg erindrer, blev bevillingerne til dens sekretariat nedskåret, straks efter at regeringen tiltrådte. Hvis det ikke rettes op, og hvis ikke egnsudviklingen sker i overensstemmelse med en landsplanlægning, må man gøre sig klart, at der er en ganske stor risiko for fejlinvesteringer. Uden planlægning bliver det tilfældighederne, der regerer; gennem planlægning er der i hvert fald en mulighed for, at man kan koordinere offentlige og private investeringer.

Når de hidtidige resultater har været beskedne, skyldes det også, at man er kommet for sent i gang, og det skyldes jo igen, at venstre og konservative i sin tid var imod og sagde, at en lovgivning af den karakter, vi her behandler, var den rene og skære socialisme. Det er jo ikke rigtigt, og det har partierne åbenbart også erkendt i dag. Derimod er lovforslagene, som vi behandler i dag, sådan et par af de mange ambulancer, som man sender ud for at redde stumperne af liberalismen.

Lovforslagene er udtryk for, at regeringen erkender, at den uregulerede private

erhvervsaktivitet giver sociale skævheder, og at den derved kan skade mange. De er også udtryk for, at privatkapitalismen ikke kan klare sig uden statens hjælp, det har V og K indset, og det er vel klarest og stærkest kommet til udtryk her i dag i den tale, som venstres ordfører holdt. Derfor er man altså nu holdt op med at modarbejde egnsudviklingen, men støtter den.

På kort sigt er lovforslagene her yderst fordelagtige for erhvervslivet. Kontrollen med støttens anvendelse er meget lemfældig, og dér forstod jeg på hr. Stetter, at det slet ikke er tilfældigt, det er yderst bevidst. Der er ingen bestemmelser om, hvilke virksomheder, hvilke produktioner der skal støttes, og dér så vi jo gerne, at støtten blev givet til produktion af varer, der i særlig grad er brug for, og ikke først og fremmest til varer, der giver størst profit. Det er for os ikke lige meget, om det er nye sæbefabrikker eller byggematerialeindustrier, der skal bygges op eller udvides. Det er ikke nok at producere for produktionens egen skyld, for at holde hjulene i gang; produktionen bør have til formål at tilfredsstille de vigtigste menneskelige behov først.

Løsningen af arbejdsløshedsproblemet efter sådanne principper kræver nok langt mere radikale metoder, metoder, der griber om ondets rod. Jeg skal ikke lægge skjul på, at jeg er af den opfattelse, at kun en socialistisk planøkonomi virkelig kan løse problemerne. Det har jo ingen dansk regering hidtil villet gå ind på, og vi gør os heller ingen forhåbninger om, at den nuværende vil. Men selv ud fra den nuværende regerings grundlag må det forekomme urimeligt at give investeringsfradrag for alle virksomheder i de pågældende amter. Der er en række virksomheder, der har god rentabilitet og stort overskud og sagtens kunne klare en udvidelse uden støtte, og dér kan man spørge, hvorfor i alverden de skal begunstiges fremfor tilsvarende virksomheder i det øvrige land. Støtten bør gives til virksomheder, der kan dokumentere, at der bl. a. som følge af støtten oprettes nye arbejdspladser. De kunne jo til gengæld få større støtte, hvis man sparede støtten til virksomheder, der ikke behøver den. Hvis den støtte, der gives, gives rigtigt, til de rigtige virksomheder på de

[Sigsgaard.]

rigtige steder, har vi ikke noget imod at give en støtte, der virkelig kan mærkes, men til gengæld for støtten bør det offentlige have ret til kontrol og indseende med virksomhedernes drift, og den ret burde det offentlige efter min opfattelse delegere ud til de ansatte på virksomhederne.

Der findes jo næppe noget andet område, hvor vi bevilger millionbeløb uden på en eller anden måde at sikre os, hvordan pengene bliver brugt. Jeg finder ikke, det er rimeligt, at ejere, aktionærer eller direktører alene skal lede virksomhederne og dermed også disponere over de samfundsmidler, der placeres i dem. De ansatte bør have kontrol og indfyldelse som et første skridt på vejen mod økonomisk demokrati. Det har ingen danske regeringer hidtil villet gennemføre, og det ville selvfølgelig, det kan jeg godt se, være meget forlangt, at en borgerlig regering skulle være den første, der gik ind på sådanne tanker, men mon alligevel ikke mange spørger sig selv, om ikke skandalen på bomuldsspinderierne i Vejle kunne have været undgået, hvis en effektiv lønarbejderkontrol havde forhindret ledelsen i at tilrane sig store udbytter selv i de år, hvor der intet overskud var at tage af.

Det er et gennemgående træk i lovforslagene, at de noget større virksomheder begunstiges på de mindres bekostning; det viser jo f. eks. 50.000 kr.s grænsen for investeringsfradragene. Jo større virksomheden er, jo større vil skattefordelen være, og der tales direkte i bemærkningerne om, at større, velkonsoliderede firmaer gennem støtte bør stimuleres til at investere i egnsudviklingsområder. I den forbindelse vil jeg gerne pege på — jeg tror, den radikale ordfører var inde på noget af det samme — at hvis et enkelt stort foretagende kommer til at dominere en egn, skal man være opmærksom på, at denne egn er yderst udsat og dårligt stillet, hvis en sådan virksomhed rammes af tilbagegang. Jeg tror, man må tilstræbe, at udviklingsområderne opbygges alsidigt og så store, at de i mindre grad er konjunkturfølsomme.

Jeg tror også, at lovforslagene på andre måder er for snævre. I bemærkningerne tales der om arbejdskraftens mobilitet. Forudsætningen for, at der kommer en større

mobilitet, at de, der ønsker det i det pågældende område, kan flytte til andre områder, hvor der er bedre beskæftigelsesmuligheder, er jo, at boligbyggeriet sættes i vejret i disse andre områder. Man har jo hidtil eller for nogle år siden gjort det modsatte, og det skal jeg ikke laste den nuværende regering for i og for sig, idet man har begrænset boligbyggeriet i de områder, der var inde i en kraftig udvikling, og til gengæld har ladet det være frit i de øvrige områder, bl. a. de områder man her taler om som egnsudviklingsområder. I dag er det jo sådan, at f. eks. B & W mangler arbejdskraft, og den arbejdskraft kan man jo vanskeligt få, når det er fuldstændig umuligt at få boliger. Der kunne godt tænkes at være mange i egnsudviklingsområderne, der gerne ville have beskæftigelse f. eks. på B & W eller på andre virksomheder, men ikke kan få det, og derfor er det forbløffende, at regeringen ikke for længe siden har sat det sociale boligbyggeris kvota op i stedet for at blive hængende fast i boligforligets overgrænse på de 12.000 lejligheder. Jeg har nok bemærket mig, at man nu overvejer en forøgelse på, var det 500 eller 1.000 lejligheder, men det vil være ganske utilstrækkeligt. Det er ikke almindeligt, at man ser boligbyggeriet i sammenhæng med egnsudviklingen, men jeg tror, det er nødvendigt, at man gør det for fremtiden.

I den forbindelse vil jeg gerne sige — også for at der ikke skal opstå misforståelser — at jeg er modstander af, at folk skal kunne tvinges til at flytte fra deres egn, og derfor er jeg imod det, som jeg vil kalde deportationsparagraffen i loven om arbejdsanvisning, hvorefter en arbejdsløs kan forpligtes til at tage et tilbudt arbejde, selv om arbejdspladsen måske ligger hundreder af kilometer fra hans hjem; siger han nej, får han ingen understøttelse. En sådan behandling tror jeg ikke man ville vove at byde nogen anden befolkningsgruppe.

Ud over de mere generelle ting, som jeg her har været inde på, har jeg et par bemærkninger til enkeltbestemmelser i lovforslagene. I bemærkningerne til forslag til lov om investeringsfradrag i egnsudviklingsområder nævnes, at der også skal kunne gives støtte til driftsbygninger til landbrug og skovbrug. Det tror jeg ikke er rigtigt.

[Sigsgaard.]

Det vil nemt give anledning til direkte investeringsspild, fordi der jo ikke er nogen garanti for, at en sådan støtte vil medføre produktivitetsfremmende investeringer, og det forekommer helt urimeligt, at staten skal yde støtte til opførelse af endnu flere overflødige benzinstationer. Det vil jeg egentlig gerne høre finansministeren begrunde og spørger, om der dog ikke kunne være en lille mulighed for, at man kunne gå listen igennem over de forskellige virksomheder, der kan få støtte, og sortere nogle af dem fra.

I forslaget om ændringer i egnsudviklingsloven hedder det, at investeringstilskud kun skal tilbagebetales, hvis salg sker i de første 5 år. Dér vil jeg henstille til udvalget, at man overvejer, om det ikke under alle omstændigheder bør tilbagebetales, når og hvis virksomheden bliver konsolideret. Skal pengene blive stående i virksomhederne, og det er selvfølgelig en mulighed, så mener jeg, at det kun kan ske på det vilkår, at de ansatte til gengæld får indflydelse.

Lovforslagene er jo begrænset til ret få områder, og jeg tror, det er rigtigt, at man koncentrerer dem, men man savner ligesom en begrundelse for afgrænsningen. Nu forstår jeg, man skal diskutere det i udvalget, men det ender jo meget nemt med, at man bare hiver nogle flere områder ind — sådan ud fra, hvad de forskellige udvalgsmedlemmer nu synes. Jeg synes altså, at man savner sådan lidt mere saglig begrundelse for afgrænsningen. Der savnes også begrundelse for de fleste tal i lovforslagene. Hvorfor er investeringstilskuddene f. eks. sat til netop 25 pct.? Det kan godt være, det er rigtigt, men det har man ikke begrundet.

Der er rigtige elementer i lovforslagene, men særlig vidtrækkende skal man nok ikke gøre sig forhåbninger om at de er. Rammen for lov om egnsudvikling er jo 20 mill. kr. Hvis det nu koster 200.000 kr. at oprette en arbejdsplads, vil loven altså åbne mulighed for oprettelsen af 200, højst 300 arbejdspladser. Det vil jeg egentlig også efterlyse en kommentar til, om det virkelig er så begrænset, eller jeg har regnet helt forkert. Vi synes ikke, at det ser særlig imponerende ud. Vor endelige stilling til lovforslagene vil afhænge af den skikkelse, de får ved udvalgsbehandlingen.

Kai Moltke: Jeg skal ligesom de øvrige ordførere i og for sig hilse det velkomment, at man overhovedet tager et initiativ, men lad mig samtidig tilføje, at det forekommer mig, at man her har revet et enkelt kompleks ud af områder, som i og for sig hører sammen. For hvis vi skal se på egnsudviklingen i lidt perspektiv — skønt jeg ved, der er folk her i salen, som er bange for at have for meget med langtidsperspektiver at gøre — kan jeg ikke se anderledes på tingene, end at spørgsmålet om egnsudviklingens støtteordninger nøjede hænger sammen med, at man gør sig fuldstændig klart, i hvilket omfang og i hvilket tempo så afgørende økonomiske fænomener som den store strukturforandring inden for landbruget skal finde sted.

Det er det ene kompleks, hvor jeg i og for sig tror, at man navigerer alt for lidt afhængig af udviklingen på dette område. Det andet kompleks, som jeg i og for sig må beklage ikke kommer med ind i udviklingen her, er, at dette lovforslag ikke er kombineret med regeringens forslag på jordlovgivningens område, for i virkeligheden drejer det sig jo her om tre økonomiske og planmæssige områder, som alle har en indbyrdes sammenhæng, og hvis man ikke tager det med i betragtning, vil man meget let komme til at revidere sine planer i et hurtigere tempo, end man ellers ville.

Min næste indvending gælder i og for sig ikke så meget, at man yder denne støtte til de foreslåede 5 amter, men jeg bliver nødt til at gøre opmærksom på én ting: man yder sin støtte netop i sådanne amter og i sådanne geografiske områder, hvor stillingen til en vis grad for væsentlige grupper af den dér beskæftigede befolkning allerede er ved at udvikle sig i katastrofal retning sammenlignet med den øvrige del af landet. Derfor er en koncentration i de i lovforslaget nævnte amter givetvis nødvendig, men lige så givet er det vel, at hvis man er fremsynet, og hvis man er klog, er der også noget, som hedder, at man andre steder har lignende tendenser, og det vil være klogt at tage disse tendenser i betragtning, før forholdene bliver så tossede som f. eks. i de nordjyske amter, i Viborg og andre steder. Og jeg forstår så udmærket godt, at den socialdemokratiske ordfører her nævner et område som

[Kai Moltke.]

Maribo amt. Det er jo et af de steder, hvor vi for det første har den hurtigste udvikling af strukturförändringerne i landbruget. Det er jo et af de steder, hvor f. eks. en gård på et par og tredive tønder land ualmindelig god jord på grund af produktionens art og produktionens koncentration ikke længere af de pågældende kan drives som en økonomisk enhed, men hvor vi allerede har udprægede tendenser til, at man lejer jorden ud og så i øvrigt tager plads som daglejer.

Jeg kan heller ikke undgå at nævne dette med arbejdskraftens mobilitet, som er omtalt her i lovforslaget. Ja, mig forekommer det, at nogle steder er mobiliteten næsten ved at blive lidt for stor. Når f. eks. håndværkerne i det sydlige Lolland i størstedelen af sæsonen efterhånden er beskæftiget ved Albertslund og i Københavns nærmeste omegn og kun er hjemme lørdag og søndag, når forholdet er det, at en hel del arbejdsmænd og andre arbejdende, som tidligere var beskæftiget i Mariboområdet, nu efterhånden i store flokke søger til Sydsjælland, fordi det er de eneste steder, hvor man kan have en nogenlunde regelmæssig og sikker arbejdsfortjeneste, så tror jeg, man skal være forsigtig med den geografiske afgrænsning og i lige så høj grad som at sætte fingeren på dér, hvor vi allerede har de indtrufne ulykker i form af arbejdsløshed, i form af tynd befolkning og det andet, skal se på spørgsmålet udviklingsmæssigt: hvordan kan man gribe ind, før det bliver så galt, som det er sket i de områder, hvor man i øjeblikket foreslår der skal hjælp til?

Der er naturligvis en hel række andre spørgsmål kombineret med det. Nu sagde den radikale ordfører, hr. Kirkegaard: lad os ikke alene få nogle enkelte store virksomheder. Det er fuldstændig rigtigt, at én stor virksomhed, som kører ned, kan køre en hel egn ned, hvis den er tilstrækkelig stor, og hvis det er den eneste form for beskæftigelse. På den anden side er tidens tendens jo både i landbrug og industri de store virksomheder som den dominerende part, det er et led i hele den tekniske udvikling, som vi har den her i landet, og det at ville begynde i forskellige landdistrikter, i forskellige sogne at opbygge

mindre virksomheder og så prøve, om det ikke skulle gå på en eller anden måde, er jeg bange for ville sætte en hel del af så lille en sum som ca. 20 mill. kr. på spil under ret farlige forhold.

Hvad jeg derimod tror på, det er, at det ville være i høj grad gavnligt, om en meget stor del af de kulturelle og uddannelsesmæssige institutioner i langt højere grad blev decentraliseret, end tilfældet er nu. Her kommer vi altså, når vi er inde på egnsudvikling, til et andet plan, hvor vi også forleden dag havde de klareste eksempler på, hvordan et alt for privat initiativ hidtil har været bestemmende for, hvor man placerer sine uddannelsesanstalter osv. Det er blevet en nødvendighed, at man ud fra den sociale udvikling i samfundet også tager disse momenter ind i de fremtidige overvejelser, sådan som vi heldigvis har set visse tilløb til ved fordeling af visse dele af centraladministrationen til den øvrige del af landet.

For selvfølgelig er det ikke meningen, at nu har vi ét stort københavnsk mammutområde med industri, uddannelse, boliger og beskæftigelse, og nu skal vi måske have 4 eller 5 konkurrerende centre andre steder i landdistrikterne, medens størstedelen af landet står over for en affolkning. Jeg tror altså, ligesom hr. Sigsgaard gav udtryk for det, at det fornuftigste i og for sig ville være at se dette i et udviklingsmæssigt perspektiv økonomisk, ikke alene hvor det gik galt, men hvor der er risiko for at det vil gå galt, og træffe sine forholdsregler herudfra. En landsplan, en perspektivplan for udvikling af landbrug og industri er jo i og for sig den eneste garanti for, at man placerer disse temmelig små summer, der her er tale om, på den rigtige måde.

Ud fra disse synspunkter skal jeg for mit vedkommende selvfølgelig give tilsagn om velvillig overvejelse af de på mange måder positive forslag, som her er fremsat, men samtidig anmode om, at man i udvalget ikke indskrænker sig til at se på de områder, hvor det gik galt, men i lige så høj grad koncentrerer sig om de områder, hvor man endnu kan forhindre at det går lige så galt.

Handelsministeren (Knud Thomsen): Jeg vil gerne takke for den venlige tilslutning

[Handelsministeren.]

fra vistnok alle partiordførere og for tilsagnet om — var det velvillig overvejelse, fra hr. Kai Moltkes side.

Jeg har en del bemærkninger til de enkelte ordførere, og hvad de har fremført her.

Hr. Peter Niensens glæde — på 99 socialdemokraters vegne, tror jeg — over den ene synder, der har omvendt sig. Det blev jo for så vidt overstået i fjor, da vi som bekendt, og som allerede hr. Stetter har sagt, blev enige om egnsudviklingsloven, deriblandt også dette, at den ikke skulle gælde for hele landet, hvilket var et moment, der talte stærkt i alt fald for mit parti.

Hr. Peter Nielsen mener, at 20 mill. kr. er karrigt tilmålt. Det er det beløb, der er afsat inden for regeringens almindelige finansielle betragtninger, altså det beløb, vi mener at kunne ofre på denne del af egnsudviklingen — jeg taler jo her kun om egnsudviklingsloven.

Jeg vil gerne korrigere på et enkelt punkt hr. Peter Niensens udtalelser. Jeg forstod det således, at hr. Peter Nielsen mente, at vi på et givet tidspunkt var inde på at ville spare på egnsudviklingsloven. Spørgsmålet kom frem, så vidt jeg husker, under finanslovbehandlingen. Det har vi ikke villet. Det drejede sig om kommunehusene, hvor der er en tilsagnsramme på 25 mill. kr., som regeringen ikke har rørt ved og heller ikke havde til hensigt at røre ved, men da vi forud for finansloven skulle vurdere, hvad de tilsagn, der var givet året forud, ville medføre af faktisk udbetaling, skønnede vi 20 mill. kr., og dette beløb er, så vidt jeg ved, stadig ikke anfægtet.

Jeg takker hr. Stetter for hans bemærkninger, deriblandt bemærkningen om, at i egnsudviklingsområderne findes der de faciliteter, som i øvrigt må virke tiltrækkende på industrien, som man søger at tiltrække, men de findes ikke overalt. Jeg skal senere komme tilbage til dette punkt.

Over for hr. Kristen Østergaard skal jeg gerne bekræfte i anledning af hans betragtninger over den geografiske opdeling, at det jo, for så vidt angår egnsudviklingsloven og dennes ændringer, er tanken, at egnsudviklingsrådet ifølge § 5 skal foretage en

indstilling og handelsministeren derefter en udpegning af de områder, der kan komme i betragtning, og at der ifølge selve beløbets størrelsesorden bliver tale om, at det slet ikke kan gælde for alle egnsudviklingsområderne, men at der for denne lovs vedkommende ikke er nogen som helst administrative grunde, der taler imod, at den kan anvendes f. eks. i tilgrænsende områder eller f. eks., som det også er nævnt i min fremsættelsestale, i visse isolerede øsamfund, der jo har deres særlige problemer.

Også hr. Kirkegaard var inde på afgrænsningen, og dette dækkes vistnok af de bemærkninger, jeg her har fremsat. Hr. Kirkegaard var inde på et argument om, at man søgte at trække industrien til byerne, fordi man dér fandt arbejdskraft, der var mere fortrolig med de industrielle arbejdsvilkår. Det kan være en del af et ræsonnement, men langt fra hele ræsonnementet. Vi ønsker jo netop i høj grad, også bl. a. ved arbejdsministerens lovforslag, at deltage meget livligt i omskoling af en sådan arbejdskraft og gøre den egnet.

Endvidere var hr. Kirkegaard inde på spørgsmålet, som også andre ordførere har været inde på, store virksomheder kontra små virksomheder, og kom også ind på spørgsmålet om underleverandørsystemet. Der må jeg sige, at det, der tæller for egnsudviklingsrådets administration, er to ting. Den første er en konkret vurdering af leve- og overlevelsesmuligheden for den virksomhed, der kommer til, og den kan være stor eller lille for både store og små virksomheder. Dernæst — og jeg synes, det er nødvendigt at understrege det — det krav, der må være, at et hvilket som helst projekt, der bevilges under indsætning af statsmidler eller statsstøtte, skal have den effekt, der for så vidt er forudset i loven, at det skal virke egnsudviklende. Hvis jeg må sige det lidt hårdt, så bevilger man jo ikke de enkelte projekter af hensyn til de enkelte projekter, men af hensyn til disses eventuelle betydning for egnen. Jeg skal også senere komme ind på dette, men jeg har i mellemtiden nogle andre bemærkninger.

Hr. Kirkegaard fandt det trist, at midlerne ikke var brugt. Nu har jo i alt fald den nuværende egnsudviklingslov kun været i gang i et års tid, og der er jo et lille tomrum, når administrationen flyttes, men man er

[Handelsministeren.]

nu i fuld gang i Silkeborg. Men jeg må komme med den yderligere bemærkning, at man jo ikke kan hekse nye virksomheder, nye arbejdspladser frem, og det er i virkeligheden ikke så forfærdelig stor en efterspørgsel, der kommer i forbindelse med ønsket om at flytte ud. Altså, det er ikke således, at det er et overvældende antal, når man vel at mærke skal bruge sund fornuft ved anvendelsen af statens midler.

Jeg må med hensyn til det særlige spørgsmål om underleverandørsystemet bemærke, at underleverandører jo tit vil være meget sårbare. De vil nemlig være afhængige af, om hovedvirksomheden, der ligger et andet sted, stadig væk har brug for deres virksomhed, ellers bliver de lukket igen, og så står et vist antal arbejdsløse på gaden. Derfor tager man i egnsudviklingsrådet forsigtigt på dette, men der er ikke nogen principiel modstand. Atter her må jeg svare, at det kommer an på det konkrete tilfælde og dets mulighed for at overleve, dets mulighed for kontinuerlig beskæftigelse og lignende.

Over for hr. Arne Larsen vil jeg gerne, hvis der har foreligget en misforståelse — det var nu nogle bemærkninger, hr. Arne Larsen rettede til hr. Kristen Østergaard — sige, at når vi har foreslået, at § 6 i loven ændres, således at også de økonomisk stærke virksomheder kunne komme med, så gælder dette garantierne under § 6. Det er nemlig således, at § 6 siger, at „garanti af statskassen kan ydes for lån“, og så kommer der en lang opremsning, men så slutter paragraffen med:

„Garanti kan kun ydes i det omfang, en hensigtsmæssig finansiering af de pågældende udgifter ellers ikke skønnes at kunne gennemføres.“

Det vil sige, at de virksomheder, som havde en sådan økonomisk soliditet, at man skønnede, at de i og for sig selv godt kunne gennemføre det uden statsgaranti efter § 6, ikke kunne komme ind under loven, og dermed måtte man afvise dem. Det var i mange tilfælde meget beklageligt, for havde man kunnet give dem den garanti og dermed den lille yderligere stimulans, kunne de være kommet til egnsudviklingsområderne. Der er altså ikke tænkt specielt på de store virksomheder med hensyn til de 20 mill. kr., og en sådan anvendelse af de 20 mill. kr. vil

jeg næppe tro overhovedet ville kunne komme til overvejelse, men det er jo i alt fald egnsudviklingsrådets overvejelser.

Yderligere spurgte hr. Arne Larsen, så vidt jeg opfattede det, hvilke erfaringer vi havde, deriblandt også erfaringer med hensyn til tab. Derom vil jeg gerne sige, at egnsudviklingslovgivningen jo tager fat dér, hvor de normale finansieringsmidler holder op. Man kan derfor ikke drive egnsudviklingslovgivning, uden at der vil opstå tab på de enkelte projekter, men naturligvis skal lovens effektivitet heller ikke måles med størrelsen af de tab, der opstår, så atter dér må man vende tilbage til det konkrete tilfælde, hvor man altså nødvendigvis løber en vis risiko, fordi det drejer sig om, at man skønner, og når man skønner, kan man skønne forkert.

Endelig spurgte hr. Arne Larsen om, hvad man gør, når — skal vi sige — faren truer. Det er ikke således, at man så vasker hænderne og siger ja, all right, vi har gjort, hvad vi kan. Man undersøger det atter konkret og vurderer, om yderligere hjælp, yderligere støtte, kan gives. Det kommer an på den konkrete forretningsmæssige vurdering af, om virksomheden har en overlevelseschance. Det har den haft i visse tilfælde, i andre tilfælde er den gået ned. Hvor en virksomhed går ned, vil man altid overveje, om den kan overtages af andre, og der er intet, der udelukker, at de ansatte kan overtage den, men man må altså i et sådant tilfælde forlange, at der foruden en forlænet eller eventuelt fornyet statsstøtte yderligere bliver tilført frisk egenkapital, således at det bliver hjælp til selvhjælp.

Hr. Sigsgaard berørte kort spørgsmålet: hvor skal man koncentrere egnsudviklingsstøtten? Jeg skal oplyse, at man har en række kriterier, man er gået frem efter allerede i fjor, da man udpegede egnsudviklingsområderne, men også her. Det er ikke et spørgsmål om, hvilke varer man agter at fremstille — det kan også komme ind i billedet, for det kan være varer af en sådan art, at det er håbløst at ville producere dem yderligere her i landet — men atter her: levedygtighed må være kriteriet.

Hr. Sigsgaard rettede et spørgsmål, som jeg forstod det, til finansministeren, men da det vedrørte investeringstilskud, vil jeg gerne besvare det. Det var spørgsmålet om,

[Handelsministeren]

hvorvidt disse tilskud eventuelt også skulle tilbagebetales senere i det hele taget. Om dette vil jeg gerne sige, at i kraft af et lovforslag, der vistnok vil følge fra finansministeren, vil der ske det — men det fremgår i øvrigt også af, hvad der her er skrevet og sagt — at investeringstilskuddene fragår i i den sum, der senere kan bruges til skattemæssig afskrivning. Man kan sige, det er en beskatning ad bagdøren, der dér finder sted, så tilskuddene altså bliver beskattet på den måde.

Til hr. Kai Moltke kun denne ene bemærkning vedrørende Maribo — vi kan jo drøfte det i udvalget senere, men jeg vil gøre opmærksom på, at jeg er jo ingen fjende af Maribo amt, sådan kunne det meget let præsentere sig — at jeg står jo over for det, at jeg skal trække en grænse, da jeg har et bestemt beløb at arbejde med, og de før nævnte kriterier peger altså på, at grænsen måtte trækkes oven over Maribo amt. Jeg vil gerne yderligere tilføje, hvad hr. Kai Moltke selv gjorde opmærksom på, at i Maribo amt har man dog den mulighed, som så rigt udnyttes, nemlig at arbejdsledige søger til Sjælland. Tager vi f.eks. de nordjyske amter, så har de arbejdsløse ingen steder at søge hen. Det er den store forskel eller en af de store forskelligheder.

Jeg vil derefter gerne komme med nogle betragtninger over for hr. Kirkegaard, der vistnok ene af ordførerne var inde på det tidligere i folketinget drøftede spørgsmål: spredning kontra koncentration. Jeg går ud fra, at vi på vor sædvanlige fordragelige måde vil kunne drøfte dette spørgsmål videre i udvalget. Der kan i denne sag siges meget både pro et contra, som Fritz Jürgensen jo sagde i sin tid. Men må jeg sige her ganske kort og begynde med et ord, som i alt fald hr. Kirkegaard vil forstå. I gamle dage, da landbruget var basiserhverv i dette land — og det eneste — sagde man: når det går landbruget godt, så går det os alle sammen godt. Man har vel nok ikke tænkt ud fra nationaløkonomiske betragtninger dengang,

men man har simpelt hen konstateret det, og det er jo så rigtigt, som det er sagt, for når det går basiserhvervet godt og der er indtjening dér, så bliver der brug for en række andre faktorer, så bliver der noget at handle med; der bliver solgt noget, der bliver brug for alt det, vi kan kalde serviceerhverv i ordets alleryderste forstand; der går penge til håndværkere, der går penge på kroer, og der går penge på hoteller, der bruges penge til læger, tandlæger, sagførere og revisorer, og man kan gå i teatret og til koncerter og sport osv. osv.

Det, der sker i en række egne og mest udpræget i de egne, vi her har peget på fra regeringens side, er jo, at det hidtidige i disse egne langt overvejende basiserhverv desværre viser stærkt aftagende evne til at kunne beskæftige og i alt fald for øjeblikket stærkt aftagende evne til indtjening. Det, vi derfor forsøger, er at bygge det andet i dag eksisterende meget store basiserhverv, industrien, op i disse egne, hvorved vi peger på det, at når det går basiserhvervet godt, så går det alle godt. Men dér må vi jo sige, at siden man for, skal vi sige det er 50 år siden med sandhed kunne bruge det gamle ord om, at når det går landbruget godt, går det os alle sammen godt, er der sket et og andet her i samfundet.

Jeg vender hermed tilbage til hr. Stetters bemærkning om, at den udflyttende industri — og dermed tænker jeg på, skal vi sige udflytning fra København og vestover og vel delvis fra Østjylland og vestover — søger jo meget andet. Den søger netop alle de faciliteter, alle de serviceerhverv, der her er tale om. Og endnu en ting, man må klargøre sig: de arbejdspladser, der kan skaffes som, skal vi sige rene industriarbejdspladser, bliver forhåbentlig kun et fåtal af de arbejdspladser, der skulle kunne opstå gennem vækstmuligheder for alle de serviceerhverv, der skal komme til i kraft af, at vi ophjælper industriudviklingen kraftigere i disse egne. Uden dette vil disse egne blive affolket, og hvis vi derfor går for langt med spredningstankerne, som hr.

[Handelsministeren.]

Kirkegaard ud fra forståelige motiver og menneskeligt tiltalende synspunkter er interesseret i, vil det meget let kunne bevirke, at en spredning, der i og for sig skaber arbejdspladser ude omkring — nu er det jo meget svært at pege på hele landet på én gang — for så vidt angår al den øvrige søgning inden for servicefagene, søger støtten dér, hvor den i dag er at finde. Det vil sige, for nu at tage en egn, hr. Kirkegaard kender til, at fra Vestjylland søger man til Østjylland, på Sjælland søger man til København, sagførere og læger og hvad ved jeg, måske endog kroer.

Når dette er tilfældet, synes det mig ganske logisk og naturligt, at man forsøger med visse koncentrationsbestræbelser at skabe sådanne centre visse steder i øgnsudviklingsområderne, så at der omkring disse centre netop kan opstå kombinationen af et basiserhverv og en stærk udvikling i serviceerhvervene, som så kan tiltrække fra de omliggende egne, som jo må måles ikke alt for karrigt i disse motoriserede tider.

Jeg ved, det er noget, man kan diskutere meget og længe, men jeg skal kun til slut sige, at det jo for så vidt er foreskrevet i loven, som den er. Jeg skal ifølge den nugældende lovs § 1, stk. 1, for det første pege på, at der kan ydes bistand til erhvervs-mæssig udvikling i egne af landet, hvor dette må antages at være af væsentlig betydning for befolkningens adgang til at opnå andel i samfundets almindelige økonomiske, sociale og kulturelle fremgang. Og der siges i stk. 2, at ved ydelsen af bistand skal der søges opnået en lokalisering, der er hensigtsmæssig for erhvervslivet — det er det, jeg har peget på — og tilpasset andre udviklingsfremmende foranstaltninger, som det offentlige har eller påtænker iværksat. Man skal også passe på de offentlige investeringer, der knytter sig til en for stor spredning. Og endelig må jeg pege på § 5, stk. 2, som siger — og det er altså gældende lov og efter min mening altså en fornuftig lov, for det var bl. a. disse punkter her, der tilvejebragte enighed i folketinget i fjor — at inden for hver af de af stk. 1, 1. punktum, omfattede egne træffer rådet nærmere bestemmelse om, hvor lovens bistandsordninger fortrinsvis bør kunne anvendes. Man siger herefter:

„Ved afgørelsen heraf bør der, især for så vidt angår mulighederne for ydelse af bistand i henhold til § 9, tages hensyn til stedets egnethed, eventuelt på længere sigt, for en videregående erhvervs-mæssig udvikling.“

Må jeg sige til hr. Kirkegaard og andre naturligvis, at når der her hentydes til § 9 — det er de såkaldte kommuneindustrihuse — så var det, fordi man på det tidspunkt måtte anse dette for at være det mest kraftigt virkende, det mest direkte middel, man havde i den lov, vi vedtog i 1967, men lige så meget, som det her er sagt om forvaltningen af § 9, må det samme i høj grad gælde for de to nu meget kraftigt virkende økonomiske midler, vi sætter ind, nemlig at man må forsøge ikke at opnå en fuldstændig koncentration — intet er fuldstændigt, ej heller administrationen af øgnsudviklingen — men de økonomiske, de kraftige midler bør man forvalte i overensstemmelse med det, man nåede til enighed om i fjor. Hvad angår garantiene, vil man naturligvis i hovedsagen følge den samme linje, men dér er man jo langt friere stillet og kan tage langt mere individuelle hensyn, hvor sådanne måtte være påkrævede.

Jeg har været meget glad for at få lejlighed til at sige disse ting, og jeg glæder mig til at kunne drøfte dem videre i udvalget.

Finansministeren (Poul Møller): Jeg skal kun gøre nogle få bemærkninger. Handelsministeren har jo udførligt redegjort for baggrunden for lovforslagene her. Det drejer sig for mit vedkommende først om at takke de ærede ordførere, der har været oppe, og hvor der jo ikke fra nogen side blev rettet nogen sønderlemmende kritik mod lovforslaget.

I anledning af en række bemærkninger vil jeg gerne fremholde, at det drejer sig her om en midlertidig lov, og når en lov er midlertidig og med en så kort virketid, som tilfældet er, er det naturligvis klart, at vi helst vil hænge den op på lovadministrationsopgaver, vi har i forvejen, således at man for denne lovs vedkommende hverken skal bygge et selvstændigt administrationsapparat op eller skal have ret mange undtagelser fra de områder, som f. eks. de almindelige afskrivningsregler har med at gøre. Derfor har man i den faglige afgræns-

[Finansministeren.]

ning fulgt afskrivningslovens almindelige opstilling, og derved er service- og benzintankstationer kommer med under lovforslaget. Det er altså en praktisk regel, i stedet for at de lignende myndigheder skal sidde og se på afskrivningsreglerne og så pludselig være opmærksom på: ja men ham her, han har jo ikke denne ret, som alle andre virksomheder har, fordi det er en servicestation.

Den anden afgrænsning, der har været drøftet, er den beløbsmæssige afgrænsning, hvor vi betragter det som en administrativ lettelse, at man kan blive fri for anlægsudgifter, investeringsudgifter, på mindre end 50.000 kr. Det er ikke til at tale om egnsudvikling, hver gang der bliver bygget et hønsehus et eller andet sted ude på landet. Jeg tror, man må sige, at småreparationer, og hvad der ellers kan finde sted på bestående ejendomme, ikke har meget egnsudviklingsformål. Vi vil derved kunne fjerne revl og krat fra loven og få de mere interessante opgaver tilbage.

Den geografiske afgrænsning kan naturligvis drøftes, og handelsministeren var inde på problemet. Her har man valgt de fem hårdest ramte amter, og man må være opmærksom på, at glider man fra dette kriterium og udvider kredsen af amter, bliver incitamentet i disse fem amter tilsvarende mindre. Muligheden for at få overført gode virksomheder til dem bliver mindre, hvis denne mulighed står åben for en række andre amter også. Der er nok meget, der taler for, at i hvert fald en del af de fem amter er de mindst attraktive områder for nye virksomheder, og derfor har man valgt dem. Praktisk kan vi ikke, som handelsministeren kan det med sine love, tage enkelte kommuner uden for de fem amter ind i lovgivningen. Det må så enten blive et helt amt, eller også må man blive stående ved den afgrænsning, der her har fundet sted.

Derudover har man diskuteret formålet med det lovforslag, jeg har fremsat. Der er naturligvis først og fremmest tale om hjælp til investering, og her kan man altså trøste sig med, at skulle det end kun blive en benzinstation, har dog nogle arbejdere været beskæftiget, mens denne benzinstation blev opført. Selve opførelsesarbejdet

vil man altså gerne give et incitament til i disse områder. Dernæst er det ideen at tiltrække nogle økonomisk gode virksomheder. Den øvrige egnsudviklingslovgivning tager først og fremmest sigte på, havde jeg nær sagt, at få de økonomisk dårlige virksomheder ud i egnsudviklingsområderne med statsgarantier osv. De, der ikke kan stå på egne ben, og de, hvis indtægter i hvert fald de første år vil være meget, meget små, kan hjælpes i kraft af alle de andre egnsudviklingsforanstaltninger. Men her er der en hjælp til de virksomheder, der går godt; de har gode indtægter og er derfor interesseret i de ekstra afskrivningsmuligheder gennem disse investeringsfradrag. Det er faktisk hovedideen i lovforslaget, at vi igennem dette investeringsfradrag kan få de gode virksomheder til at interessere sig for at placere filialer og nye fabrikker i de områder, hvor vi gerne vil have en stigende aktivitet.

Der er som sagt også et tidsmæssigt incitament, det er jo en kortvarig ordning. Ideen bag det tidsmæssige incitament — loven her skal træde i kraft for virksomhedernes vedkommende fra 1. oktober 1968 — er, at man inden 31. december 1970 i øvrigt vil have fået en udvikling i gang, der gør, at denne lovgivning kan blive overflødig. Den skal derfor netop hjælpe i intervallet fra nu af, og indtil handelsministerens og arbejdsministerens øvrige lovforslag kan begynde at virke. De virker nemlig ikke øjeblikkelig, sådan som dette lovforslag gør, der straks giver en lettelse til den aktivitet, der er i gang eller vil komme i gang i de nærmest kommende måneder.

Robert Christensen: Egnsudviklingsloven deler landet op i to områder: et egnsudviklingsområde og et område, der ikke er det. Her har Maribo amt hidtil hørt til egnsudviklingsområderne, men nu har vi her to lovforslag, et om investeringsfradrag, hvoraf det tydeligt fremgår, at Maribo amt ikke er med, og et lovforslag om ændringer af egnsudviklingsloven, hvor der var lidt tvivl, men hvor der efter handelsministerens svar ikke længere er det: det har heller ikke været meningen, at Maribo amt skulle være med her.

De argumenter, jeg har hørt — ikke her i dag, men andetsteds — for ikke at tage

[Robert Christensen.]

amtet med, synes jeg er noget svage. Jeg mener tværtimod, der er gode argumenter for, at amtet kommer med. Nu skal jeg ikke komme med dem her, de kan komme i udvalget, men bare nævne ganske kort, at der i Maribo amt er en direkte nedgang i antallet af indbyggere — så vidt jeg ved, den næststørste i noget amt i Danmark — og at alle de prognoser, vi har, viser, at nedgangen vil fortsætte på grund af bortvandringen fra amtet. Jeg kan i den forbindelse sige til handelsministeren, at det kan vel være en tvivlsom fordel for et amt at være sådan beliggende, at dets arbejdskraft kan beskæftiges på Sjælland og i nærheden af København, for vi ved jo alle, at før eller senere flytter arbejdskraften bopæl.

Der har været en nedgang i antallet af landbrug på 25 pct., den største i landet. Industrien har haft den næstlaveste stigning i beskæftigelsen i amterne. Det er nævnt, at ledigheden ikke er særlig stor; den ligger dog over landsgennemsnittet. Men når den ikke er større, skyldes det netop, at mange beskæftiges uden for amtet, og jeg har nævnt, at det er en stakket frist, inden disse arbejdere flytter væk.

I Maribo amt har vi et lokalt egnsudviklingsudvalg, og vi har et erhvervsråd, som gør et stort arbejde for at trække nye arbejdspladser til amtet, men det har været svært i konkurrence med det sjællandske og københavnske område. Hvis vi nu bliver forskelsbehandlet, bliver det endnu sværere, for hvis en virksomhed ønsker at flytte ud, vil det nu være en større fordel for den at flytte ud til et andet område end til Maribo amt. Det er grunden til, at jeg har ønsket at sige disse ord i dag, og jeg vil gerne tilføje, at jeg må beklage det, hvis ikke resultatet af udvalgsarbejdet bliver, at loven kommer til at gælde de hidtidige egnsudviklingsområder og dermed også Maribo amt.

Kofoed: Må jeg først udtrykke min glæde over det initiativ, regeringen har vist ved fremsættelse af dette lovforslag.

Bornholm har jo ikke tidligere været blandt de såkaldt fattige egne af riget. Dens fordel har bestået i den udmærkede mulighed for at udnytte havet som en billig transportvej. De relativt gode mulig-

heder for landbruget gav også øen et virkeligt økonomisk opsving under de gunstige konjunkturer for landbruget fra 1880erne og helt op til slutningen af 1950erne. Derimod fik Bornholm aldrig del i den industrielle udviklings opsving. Mens man i andre egne af landet har haft den fordel, at afvandringen fra landbruget har været modsvaret af øget indsats i den industrielle produktion og servicefag i amtet, har dette ikke været muligt på Bornholm. Her er arbejdskraften også vandret bort fra landbruget, men den er ikke blevet opsuget af industrien. Der har været rationalisering både inden for landbruget og industrien, og det overskud af arbejdskraft, der dermed er blevet, er gået til det sjællandske område og ikke kommet Bornholm til del. Det er derfor, Bornholms befolkningsantal er stagnerende, og det er også derfor, vi desværre måske i år allerede må se en vis tilbagegang for første gang. Ser vi på aldersfordelingen, viser det sig, at antallet af pensionister og skolebørn procentvis stiger stærkt i forhold til den øvrige befolkning. Der bliver altså færre til at producere og flere at forsørge. På Bornholm er vi bekymret for denne udvikling. Endelig viser vore skattepligtige indkomster, at de hører til de laveste i landet.

Jeg mener derfor, at de fremsatte lovforslag betyder et fremskridt; de giver os mulighed for direkte tilskud samt for investeringsfradrag, og det skulle give mulighed for at tiltrække i hvert fald en del af den risikovillige kapital til øen.

Jeg vil dog gøre opmærksom på nogle ting, der forhåbentlig giver indtryk af, at vi har specielle forhold, som ikke kan løses ad disse kanaler alene. For det første er der øens beliggenhed i Østersøen, der gør, at alt skal sejles til og fra, hvis det ikke gælder produkter, hvortil råstoffet findes på stedet. Vor beliggenhed forandrer sig ikke, men den tekniske udvikling forandrer hastigt de konsekvenser, som vort areal og vor beliggenhed medfører. Vi kan ikke blive større, og vi kan ikke flytte øen. For det andet: transportproblemerne er vore værste ulemper, idet vi ikke i samme grad som andre får andel i de fordele, som statens investeringer i veje, broer og andre trafikfaciliteter medfører. Konsekvensen burde måske være, at man for at opnå en

[Koføed.]

virkelig ligestilling med det øvrige land oven i købet overvejede helt at stryge transportomkostningerne. For det tredje er der kraftforsyningen. Også her medfører den tekniske udvikling, at det begrænsede areal og befolkningsunderlag ikke gør det muligt på øen længere at få andel i den udvikling, der ellers gør elkraften billigere nu, mens man andre steder gennem elsamarbejde og avanceret teknik kan få del i dette for en rentabel produktion nødvendige gode. I kraft af disse handicaps og muligvis andre, som jeg ikke skal komme ind på her, har vi heller ikke fået andel i statens investeringer i offentlige institutioner, der på flere måder kan puste liv i en egn.

Når disse ting er draget frem, er det kun for at fortælle, at det ikke er mærkeligt, hvis de unge efter gymnasiet eller anden uddannelse forlader øen. Jeg kan for øvrigt fortælle, at vi heller ingen værkstedsskoler har, så også på det punkt må vi sende de unge til den øvrige del af landet. Jeg fremdrager ikke disse ting, fordi det skal synes håbløst; det mener jeg ikke det er; men jeg vil blot fremhæve, at det måske er alvorligere, end man skulle tro. Personlig tror jeg ikke på, at den nu foreslåede ændring af egnsudviklingsloven sammen med investeringsfradraget alene kan løse disse problemer; men det vil dog være muligt at få draget kapital til øen til investeringer. Dog må jeg tilføje, at jeg er bange for, at regeringen ikke kan standse her og tro, at problemerne på Bornholm kan løses i en almindelig egnsudviklings-sammenhæng. Efter min opfattelse er Bornholms problemer så specielle og alvorlige, at de fordrer noget mere. De fordrer, at det danske samfund udforn, hvad jeg vil kalde en egentlig Bornholmspolitik, såfremt man da ønsker, at Bornholm skal være et sted, hvor danske medborgere har et rimeligt mål af chancer for at opnå en levefod og finde sig en levevej, der er på linje med det øvrige lands. Jeg tror, man kommer til i gerning — og det vil sige i penge — at vise, at man virkelig vil Bornholms ligestilling med det øvrige land.

Horn: Denne debat kunne måske godt afsluttes nu, men jeg har et par enkelte bemærkninger, jeg gerne vil føje til. De er

foranlediget af en vis usikkerhed på grund af den højtærede handelsministers udtalelser i fremsættelsestalen om, hvad der kan komme med ud over de fem amter. Jeg er helt enig med de herrer ministre i, at man skal være forsigtig med at udvide rammerne for stærkt, det kan blive for vanskeligt at administrere. Men jeg vil gerne pege på, at med den vældige kapitalnød, som vort land og alle Europas lande er i, må vi omgås de penge, vi investerer, med en vis forsigtighed — vi må ærlig talt søge at få den størst mulige nyttevirkning af dem. Her vil jeg gerne pege på, at når staten har ofret et halvt hundrede millioner kroner eller mere på broanlæg fra Fyn og til Langeland og denne ø stadig væk er det område, som måske har den højeste ledighedsprocent i hele landet, er det et spørgsmål, om man ikke netop her burde indse, at når man har investeret så mange penge for at gavne et område, må man også følge det op, for ellers bliver tabet ved denne store investering for stort. Hvis man ikke kunne forvente at få en sådan udvikling, havde man nok haft tid til stadig at sejle over, som man har gjort det tidligere. Derfor beder jeg om, at man også kigger på i udvalget, at hvor man investerer så store midler, må man også sørge for, at de kan følges op, så vi får den fulde nyttevirkning af pengene.

Arne Larsen: Jeg tror, at man må tage de bemærkninger, som her er blevet fremsat af hr. Robert Christensen, hr. Koføed og hr. Horn, ad notam; det vil være meget rigtigt, om man i udvalget får taget disse egne særlige problemer op.

Jeg takker handelsministeren for redegørelsen og for klarlægningen af et par problemer, jeg rejste. Men det, der kalder mig op, er problemet dér, hvor man konstaterer tab. Jeg er selvfølgelig helt på det rene med, at et skøn skal afgives, og at det kan vise sig at være forkert. Jeg er også helt på det rene med, at man skal gøre mest muligt for at få den størst mulige nyttevirkning af de penge, man sætter ind i egnsudviklingsvirksomheder. Men jeg mener stadig væk, at der må være en mulighed for yderligere en hjælpende hånd.

Jeg kan tage et konkret eksempel, som jeg var lige ved at berøre i mit første ind-

[Arne Larsen.]

læg: vi har en meget foretagsom industri-drivende, som i en bestemt egn af landet har en virksomhed, der måske er i samarbejde med en udenlandsk stor koncern. Nu føler han trang til at arbejde videre og udvikle sit initiativ; derfor sætter han ind i egnsudviklingsområder og får også en vis støtte hertil. Men hans engagement med den udenlandske koncern betyder, at nøglen må drejes om på den fabrik, der er indviklet i dette engagement, med det resultat, at de andre virksomheder går med ned i dybet. Her synes jeg man burde kunne skønne, at to ellers livskraftige virksomheder havde en mulighed for at fortsætte, hvis der ikke bare var den ulykkelige omstændighed, at økonomien var blandet sammen med en tredje virksomhed. Der var f. eks. et kutterværft i Frederikshavn, der lukkede og gik til tvangsauktion; staten havde vistnok investeret 2 mill. kr. i foretagendet, der blev solgt på tvangsauktion for 400.000 kr. Havde der mon ikke været en rimelig chance for, at dette foretagende kunne have fortsat, hvis man f. eks. havde givet det en statsordre på Grønlandskuttere? Det er den slags skøn, jeg mener man må prøve at udfolde i sådanne specielle tilfælde.

Handelsministeren (Knud Thomsen): Jeg har kun nogle ganske korte bemærkninger i anledning af de sidste udtalelser, der er fremsat.

Til hr. Robert Christensen vil jeg gerne sige, at det er egnsudviklingsrådet, der skal foreslå områder, og jeg kan derfor kun gætte på, hvad der vil blive foreslået. Men efter den prioritetsrække, man havde i fjor, er der for mig ingen tvivl om, at man var standset på det sted, jeg har nævnt. Jeg skal så yderligere gøre opmærksom på, at arbejdsministerens lovforslag, som vi straks skal behandle, også omfatter Maribo.

Jeg kan derimod absolut ikke tilslutte mig, at de nu foreslåede love skulle gælde alle de hidtidige egnsudviklingsområder. Derved ville vi, som finansministeren sagde før, ganske udvande virkningen af vor særlige indsats, som jo går ud på at skabe produktive arbejdspladser, men ikke så meget på nødvendigvis at fastholde arbejdskraften. Der er en forskel dér.

Til hr. Kofoed vil jeg gerne sige, at vi kender Bornholms problemer; jeg har selv været der for nylig. Det vil utvivlsomt komme frem i udvalgsarbejdet på samme måde som det, hr. Robert Christensen ønskede.

Det samme gælder hr. Horn; vi kan drøfte det i udvalget.

Til hr. Arne Larsen vil jeg gerne sige, at jeg faktisk ikke kan besvare hans spørgsmål på redelig måde; det afhænger jo fuldstændig af de konkrete forhold. Der kan, hvad man meget ofte forlanger, være selvskyldnerkaution fra den, der har forskellige virksomheder. Men forholdene kan altså være i den grad individuelle, at jeg tror, man må stole på, at egnsudviklingsrådet, som jo ser med stor interesse på bevarelsen af virksomheder, som man nu engang har givet støtte, går så langt, som man overhovedet kan forsvare at gå, i retning af at holde liv i virksomhederne. Som jeg sagde før: man begynder meget ofte på noget nyt, og når det er noget nyt og under nye forhold, kan det gå galt, selv om det heldigvis meget ofte går godt. Det er så det gamle problem om igen: skal man smide de gode penge efter de dårlige? Jeg kan ikke stå her på folketingets talerstol og redegøre for, hvad man skal — man skal passe på!

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at de 2 lovforslag henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om støtte til omskoling.

(Lovforslaget (nr. 52) findes i tillæg A. sp. 1465, fremsættelsen i tidenden sp. 824).

Lovforslaget sattes til forhandling.